

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—No. 651.

CHICAGO, ILL., dne 4. marca (March 4th), 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravišтво (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

EVROPI GROZI LAKOTA IN KAOS.

Znani amirški bankar Frank A. Vanderlip je bil lani v Evropi in je po svojem povratku podal nekatere izjave, ki so zbudile v kapitalističnem svetu senzacijo, ker se nikakor niso vjemale z običajnimi nazori v teh krogih. Za človeka, ki se hoče resno baviti s socialnimi razmerami in iz njih izvirajočimi vprašanji, so bile njegove besede zelo zanimive, in marsikaj je bilo v njih, kar je enostavno potrjevalo socialistične dedukcije. Pred kratkim je imel neki sotrudnik newyorškega "Call" razgovor z Vanderlipom, in omenjeni list je objavil njegove misli, ki so za kapitalistični svet zelo pesimistične. Vanderlip je dejal:

"Mislim, da stoji svet pred eno največjih kriz v vsej zgodovini. V vseh delih Evrope je čutiti pomanjkanje živil in pred žetvijo prihodnje letine se je razširila lakota v velikem obsegu. Ljudje, ki poznajo razmere na Nemškem, mi pravijo, da se tam sedaj ne vrši varčevanje z živili tako, kakor bi bilo potrebno, da bi se moglo izdržati do žetve.

Tudi če ne bi bilo nobenih težav s prevažanjem živil v naselbine, ki jih potrebujejo, bi ostalo le malo od svetovne zaloge, če jo primerjamo s svetovno potrebo. Ali tudi če bi bilo mogoče dobiti živila, nastajajo neizmerne zapreke, in sicer s prevažanjem. Transportna sredstva so izčrpana, finančno strta in desorganizirana, kar bo imelo za posledico lakoto po nekaterih naselbinah, tudi če bi bilo dovolj živil v vsaki evropski luki.

Finančne težave so veliko resnejša reč. Le nekatere dežele dobe v tujini kredit, ki ga morajo imeti za nakup absolutno potrebnih živil. To je vprašanje, ki ga finančniki še niso rešili. Za evropske dežele je prav tako važno, da dobe surovine, kakor da dobe živila. Vrniti se morajo na delo, ali pa ne morejo biti rešene."

Nadaljni razgovor je potekel naslednje:

Vprašanje: Ali je kakšna možnost, da se odvrne evropska lakota, ki bi veljala nekoliko milijonov življenj?

Odgovor: Bojim se, da ni v človeški moči odvrgniti svetovno pomanjkanje živil. Stradanja do gotove mere ni mogoče preprečiti. Kako daleč seže lakota, bo odvisno od razumevanja resnične nevarnosti. Če se bo splošno razumela, mislim, da se najde pot, ki omogoči ravnati po naši odgovornosti. Čas je v tem zelo važen element.

Vprašanje: Kdaj mislite, da se bo pomanjkanje živil po svetu najbolj čutilo?

Odgovor: Pomanjkanje živil se razvije v krizo meseca maja ali junija, in mnogo časa nimamo za ko-

rake, ki jih je treba storiti, da se odvrnejo posledice, izvirajoče iz lakote.

Vprašanje: Kakšne resne posledice nastanejo po vašem mnenju iz lakote?

Odgovor: Kjer je lakota, tam je revolucija.

Vprašanje: Ne mislite li, da so zavezniki in Amerika zaradi svoje ruske politike odgovorni za pomanjkanje živil? Ali ne pospešijo te krize s svojim stremiljenjem, da uničijo rusko sovjetsko republiko, ker pričakuje Evropa 20 do 30 odstotkov svojih živil iz Rusije?

Na to vprašanje je Vanderlip odklonil odgovor za javnost. Dejal je le, da "je zagrinjalo padlo za Rusijo."

Pri "Callu" so tudi izvedeli, da je bila pred kratkim v Baltimoru konferenca, katere se je med drugimi udeležil tudi R. C. Martens, bivši pomočnik lorda Rhondda, angleškega kontrolorja živil. Na tej konferenci so baje razpravljali o najboljših metodah za razdeljevanje živil med ameriško ljudstvo, da bi se na ta način preprečila lakotna revolucija v evropskih deželah. Sotrudnik newyorškega lista je zaradi tega obiskal tudi Martensa, ki pa nikakor ni maral govoriti o tem sestanku. Ko mu je časnikar dejal, da ima "Call" zanesljiva poročila o tem, kar se je tam razpravljalo, ga je to razburilo, in izjavil je, da utaji vse, če se bo kaj poročalo o tej konferenci. Citiral je pa razne statistike, ki potrjujejo Vanderlipove izjave.

"Dosedanje evropske zaloge morejo vztrajati nekako do konca februarja. Potem je vsak dan mogoče pričakovati krizo, a to bo svetovna kriza, največja nesreča, ki je kdaj zadela ljudstvo. Stala bo na milijone življenj in povzročila bo kdove kakšne vladne in družabne izpremembe."

Martens je oprl svojo izjavo na številke, zbrane iz vseh kotov sveta s pomočjo uradnih in trgovskih agentur. Martens ceni, da primanjkuje Evropi 5.000.000.000 bušljev žita in krompirja. Za izvoz je na svetu le ena milijarda bušljev, torej petina tega, kar potrebuje sama Evropa za odvrnitev lakote; kar primanjkuje, se pa ne da pravočasno producirati, da se prepreči kriza.

"Olajšanje nesreče bo zahtevalo vso organizirano energijo človeštva", je dejal Martens. "To ni delo za trgovce, bankarje, prevoznike in industrijalce; to je delo za vlade in za družbo kot celoto. Delo mora biti tako organizirano, da dobe pomoč najprej otroci, na katerih počiva neizmerno breme, da popravijo, kar je bilo pokvarjeno, na katerih počiva ogromna naloga da na novo predelajo svet."

Martens je — kakor poroča "Call" — dodal, da bodo evropske vlade po oni krizi reorganizirane na komunalni ali kooperativni podlagi.

Kar se tiče mišljenj, so seveda lahko zelo različna. Kar se tiče faktičnega položaja, je nemogoče dvomiti, da je skrajno resen. Poročila, ki prihajajo iz Evrope, dajejo strašne slike. O Rusiji, ki je nekdanj zalagala ogromen kos sveta s svojimi živili, vemo že davno, da strada. Sovjetska vlada sama ni tega nikdar tajila. Koliko je tega kriv boljševiški sistem, koliko zavezniška blokada, koliko civilna vojna, koliko že splošna desorganizacija med vojno in koliko še drugi momenti, spada na drugo stran. Danes prihajajo v poštev dejstva, in katastrofalno dejstvo je ne le za Rusijo samo, ampak za vso Evropo, da nima Rusija sama dovolj živil, da se zlasti njeno industrijsko prebivalstvo ne more prehraniti, ogrevati, zdraviti, da je izročeno ne le lakoti sami, ampak tudi vsem njenim še groznejšim posledicam, umrljivosti otrok, pešanju prebivalstva, epidemijam in splošnemu propadanju. Ali tudi če bi bilo v Rusiji dovolj žita, bi to v sedanjih razmerah prav malo zaleglo, ker ni imela Rusija niti v normalnih časih dovolj železnic, sedaj so pa večinoma še tiste desorganizirane, kar jih je. Pomanjkanje železniškega materiala, zlasti lokomotiv, je tako veliko, da se ne more v kratkem času nadomestiti, če se ne računa s čudeži.

Lahko je danes ugibati, kaj bi se bilo moralo zgoditi, da bi mogel biti položaj v Rusiji sedaj drugačen; ali vse to ugibanje ne izpremeni za enkrat situacije. V tem oziru je le za to skrbeti, da se popravijo razmere za bodočnost, kajti Rusija je velevažen faktor za prehrano Evrope ne le za danes, ampak še za dolgo bodočnost.

Ali žalosten ni položaj le v Rusiji. Objavili smo nekoliko opisov avstrijske, specialno dunajske situacije, in obupnejših razmer si skoraj ni misliti. Nekdanj sijajni, življenja veseli Dunaj se danes lahko imenuje mesto, ki izumira, in nič ni v tej karakteristiki pretiranega. Avstrija, ki ne more sama nikdar producirati dovolj živil, je čakala na pomoč zaveznikov, a čakala je zaman, in danes je jasno, da ni bilo tega krivo sovraštvo zaveznikov, temveč njih nesposobnost, da bi pomagali. Za Avstrijo velja danes Dantejev napis nad peklom: "Vi, ki vstopite, pustite upanje za sabo!"

V Nemčiji ni mnogo boljše. Deficit je pa tako rekoč povsod, tukaj nekoliko večji, tam nekoliko manjši, ali skoraj vsaka dežela je v skrbeh, in resnica je, da ne ve nobena, kako prebreme krizo.

Ne maramo se ukvarjati s prerokovalnimi poizkusi o posledicah teh razmer. Mogoča je velika revolucija, mogoče so sporadične revolte, mogoča je obupna potrtost, v kateri utone vsaka iniciativa — možnosti je mnogo, in le čas pokaže, katera postane resnica. Ali brez vsakega pridržka se lahko pravi, da je kapitalistični sistem dokazal svojo nesposobnost, zakaj njegova naloga je bila spoznati razmere in tok razvoja, pa pravočasno poskrbeti, da se prepreči kriza. Ali je spoznal nevarnost, pa je ni znal odvrniti, ali je sploh ni spoznal in se je dal od nje

presenetiti, je bistveno vse eno. V vsakem slučaju se je izkazal nesposobnega. To je pa povsem razumljivo. Kapitalistični sistem je po svojem značaju nesocialen sistem. Njegova podlaga je individualistična. Koristi posameznika gredo pred interesi splošnosti; po tem so urejene vse njegove organizacije in institucije. Zato ne more dobiti vpogleda v občne razmere, iz katerih izvirajo občne krize, in kadar nastanejo, mora biti presenečen.

Prav to doživljamo sedaj, in če nastanejo hude posledice tudi za sistem, bo kriv sam. Na noben način ne želimo krvavih revolucij, zlasti ne takih, ki jih producira lakota. Zakaj v takih revolucijah padajo žrtve brez števila, dobrih sadov pa ne more človeštvo pričakovati od njih, ker jih ne vodi razum, ampak razuzdane strasti, obup, bes, maščevanja, željnost, slepi nagon uničevanja. Toda kako preprečiti te izbruhe? S silo se ne rešujejo vprašanja, ne odpravlja lakota, ne odstranijo vzroki revolucij. Upor, ki se danes s strojnimi puškami potlači, izbruhne jutri lahko z večjo ilo, in kdo ve, če ga ne izvrše prav tisti, ki so ga včeraj zatrli?

Kriza, ki je na obzorju, je najresnejše svarilo za reakcijo po vsem svetu. V položaju, kakršen se nam obljubljuje, ni nič tako važno, kakor razsodnost ljudstva. Ali ta ne prihaja iz nebes kakor ognjeni jeziki apostolov. Ona more biti le posledica smotrene vzgoje, ki pa zahteva predvsem organizacijo, organizacijo ljudstva, organizacijo, v kateri je ljudstvo samo svoje, kjer to čuti, kjer se nauči verjeti samo sebi in v ta namen trezno soditi.

Take organizacije so lahko neprijetne kapitalizmu, toda družbi, ki je več, kakor oblika, so potrebne, zlasti potrebne v dobah krize. Le da jih ni mogoče šele tedaj iz tal izteptati, ampak morajo biti pripravljene davno prej, da morejo že funkcionirati takrat, kadar jih je treba. Reakcija, ki gre za zatiranje takih organizacij, si lahko po krivem domišlja, da rešuje sistem, ali v resnici spravlja vso družabno stavbo v nevarnost. Teptajoča pravo demokracijo, si lahko domneva, da odstranjuje radikalizem, toda v resnici pripravlja najnevarnejši radikalizem, ki ima svoje korenine v nevednosti in nepripravljenosti mas.

Treba je težkega gospodarskega dela, da se odvrne vsaj najhujše od stradajočih dežel, ali enako nujno je treba prave, odkrite politične svobode.

Ameriška socialistična stranka bo imela prihodnjo narodno konvencijo dne 8. maja t. l. v New Yorku. Podrobnosti bodo pozneje naznanjene.

Človek občuduje moderni veliki stroj in njegovo delo, ki dela večasi naravnost vtisk inteligentnosti. Dobro. Razložite ta čudoviti stroj v njegove dele, in zaman boste pričakovali najmanjšega učinka.

Pravite, da se razume to samo ob sebi, in kar smešno se vam zdi, če se vam to razlaga. Ali pomislite pri tem, da je sestavljeni stroj organizacija in da je v tem njegova uspešnost?

Kralja iščejo.

Na Ogrskem je bil admiral Horthy "izvoljen" za "regenta". Koliko je ta volitev vredna, se lahko na prste izračuna, kdorkoli je zasledoval "volitve" v takozvani parlament, ki so se vršile pod terorjem, celo za ogrske razmere nezaslišanim. Ali z "regentstvom" terorističnega admirala očitno ni ustavno vprašanje za ogrske reakcionarje rešeno; po vsem, kar je znano o njih taktiki in njih ciljih, je ta volitev le provizorična in gospod admiral se menda sam smatra za slavnatega moža, ki greje prostor za bodočega kralja. Kajti monarhija je bila in je cilj madjarskih reakcionarjev. Če bi šlo po njihovem, bi v budimskem dvoru že sedel monarh "po milosti božji"; ali igra vendar ne gre tako gladko, kakor si žele, in zato čakajo na "boljše čase". Ali jih dožive, je pač še odprto vprašanje.

Ko je bila komedija parlamentarnih volitev dovršena, je imela dunajska "Arbeiter Zeitung" članek o madjarskih reakcionarnih namenih, ki je vreden, da ga dobe tudi slovenski čitatelji. V prevodu se glasi:

"Ogrska kraljevska burka naj torej postane resna. Državni zbor, ali kakorkoli se že imenuje zbor, ki je bil pod grožnjo belega terorja srečno izvoljen, se ne bo upiral, če se bo od njega pričakovalo, da zavzame republičansko državno obliko. Saj mu pojo slavo, da je sestavljen iz samih "prepričanih" monarhistov. In ker so tisti, ki imajo niti v rokah, namreč lastniki famozne "brahijalne sile", namenjeni prikazati reakcijo, ki jo sedaj preživlja uboga Ogrska tako očitno, kot je le mogoče, in ker so — po pravici — prepričani, da bo vsakdo najbolje razumel, kakšen veter piha sedaj na Ogrskem, če se odstrani republika in kraljevski švindelnanovo nalika, ni pravzaprav nobene zapreke, da se poišče in "voli" kralj, za katerega bo poslej moralo s "homagijalno" zvestobo biti madjarsko sree.

Še imamo v spominu nepozabno komedijo, ko so v Budimpešti "kronali" Karla in je dejal knez-priemas zadnjemu Habsburžanu: "Ostani sedaj in pridrži mesto, na katerem si stal doslej na temelju podedovanja, po dedni pravici, izročeni Ti od Boga." In če bi se sedaj, sredi sveta same bede, ta komedija osvežila, bi bil to pouk o političnem stanju "prebujene" Ogrske, katerega ne bi moglo nič prekositi.

Kralja torej hočejo. Toda — katerega pač? Radi bi klicali: "Živio kralji!" — pa ne vedo, kateremu kralju naj kličejo. Monarhisti so, ali monarh, za katerega se navdušujejo, še ni najden. To napravljajo, ne glede na politično absurdnost, to monarhistično navdušenje tako komično, da se kadi v prazen zrak. Ni si lahko predstavljati strasti za monarhijo kot pristno; navažno so pač le najnižji nagoni ljudi, s katerimi se hrani. Toda če naj ne bo povsem prazna sleparija, se mora vendar vezati s kakšno osebo; biti mora vendar živa, resnična osebnost, za katero se ljudje razburjajo, ki opravičuje navdušenje sama s seboj, zakaj sicer je ves monarhizem le ogromno norčevanje. Za monarhistično prepričanje ogrskih

reakcionarjev je pa povsem značilno, da se niti ne upajo naravnost uvesti volitev kralja, ampak da nameravajo začasno le koga nastaviti, ki naj dobi "dostojanstvo državnega glavarja"; pri tem igra vlogo, poleg težave, da bi se sploh kdo dobil, ki bi hotel postati monarh po milosti brahijalne sile, tudi uvaževanje, da se mora prehod od svobode v suženstvo le polagoma izvršiti. Toda monarhistična ideja jemlje svojo zapeljivost, kateri podlega v naših skeptičnih časih vendar le malokdo, iz misterija, ki jo obdaja. Sem spada predvsem njeno učvrščenje v času, njena od vsega, kar je in kar se razvija, ločena neodvisnost; sem spadajo vse ropotije, ki zametajo trezno mišljenje in izključujejo racionalistično uvaževanje smotrene države. Zato je ogrski monarhizem, ki se niti ne upa priznati osebe, dasi se hoče klanjati osebi, enostavno smešen. In vsa beda naroda, ki se vdaja, obdan od tisočerih skrbi, tej burki, se nam prikazuje v njem tako, da jo je kar tipati. Nekoč so bili dobri podaniki, ki so izkazovali svoje spoštovanje tudi prazni dvorski kočiji; njim so podobni ti ogrski monarhisti, ki se navdušujejo za monarhijo, pa se niti ne upajo pokazati monarha, ki naj bi bil predmet njih navdušenja. Pred prazno dvorsko kočijo stoje v špalirju.

Budimpeštanski reakcionarji naj bi se odločili, da rešijo vprašanje kralja z javno konkurenco. Saj gredo pri tem vendar predvsem nacionalne flavze rakom žvižgat, ki jih znajo madjarski šovinisti tako gladko deklamirati. Gospoda na primer, ki bi znal vsaj madjarsko govoriti, vendar ne bodo našli za "krono svetega Stefana" in a priori so prisiljeni gledati, da pridobe "deželnega očeta", ki nemara še nikdar ni stopil na ogrska tla. Naj torej razpišejo izpraznjeno mesto, naj povedo, koliko plačajo (to je pri monarhih dokaj važno), kaj zahtevajo; toliko in toliko ponujajo, toliko in toliko ljubezni zahtevajo; jasne pogodbe so pri takih mestih zelo koristne. Dobro bi bilo tudi povedati tistemu, ki se ponudi, da postane vsa stvar eventualno lahko zelo kočljiva in da ne bo kronanec naposled od vsega madjarskega veličanstva imel nič drugega, kakor neprijeten spomin; prijeten, kakor ga je Bismarek nekoč prerokoval prvemu bolgarskemu knezu, najbrže ne bo. Na primer no dostojnega človeka itak ne morejo računati v Budimpešti, zakaj kateri neporočni človek bi maral postati monarh belega terorja? Torej se zdi, da bi bila javna konkurenca s trdimi pogoji še najprimernejša. Ali pa bo vendar kakšen Habsburžan? Bil bi pač čudovit okus izvoliti "dom", kateremu so enkrat na Ogrskem, ko je bila prilika za svobodnejši dihljaj, povedali, da je izgubil tron za večne čase, in kateremu ne cvete v ostalih državah, ki so se ustano-vile na razvalinah starega imperija, noben povratek. Toda v bistvu reakcije je, da išče zadoščenje in potrdilo v prekomernosti sramote; tako je torej na sedanjem Ogrskem tudi vstajenje Habsburžanov mogoče. Nič drugega ni mogoče reči, kakor: Uboga Ogrska!

Monarhični eksperiment se na Ogrskem pač lahko riskira, toda to se lahko mirno prerokuje, da ne bo trajal dolgo in da se konča s sramoto. Kajti kaj

imajo Madjari od tega, če imajo kralja? Ali se reči s tem le en atom njih državne in družabne bede? Ali se odpravi ali oblaži le ena skrb s tem, da posade v budimski dvor človeka, o katerem je že vnaprej gotovo, da je ničla? Z monarhom dobi le ljudska jeza cilj, revolucija nagon. Vsa zgodovina dokazuje, da nimajo monarhične restavracije trajnosti. "Kronanju" sledi navadno maček za petami. Če se vlačilci niti, ki so danes v Budimpešti na krmilu, res drznejo storiti deželi sramoto in ji vsiliti kralja, pride neizprosno dan, ki napravi konec burki in prikljiče republiko vnovič v slavno življenje."

Jan Doležal:

Tragedija monakovskega proletariata.

(Konec.)

Na te sloje svojih lastnih pristašev, ki so se bolj in bolj množili, se je naslanjala Hoffmannova vlada. Odstopila ni, preselila se je najprej v Nürnberg, pozneje pa v Bamberg. Tako je bila na Bavarskem ustvarjena dvojna vlada in bratomorni boj za politično moč je postal neizogiben. Vsled tega se je pa zmanjšalo število onih mest, ki so se bila izrekla za vlado svetov, tako da se je v kratkih dneh reduciralo ozemlje republike svetov na samo Monakovo in neznaten kos južne Bavarske.

V Monakovem se je medtem ustanovila vlada svetov, takozvana "prva". To je bil zmeren režim, sestavljen iz monakovskih desničarskih socialistov in neodvisnih. Komunisti so ga odklanjali. Deloma zato, ker so odklanjali vsako sodelovanje z desničarskimi socialisti, deloma pa zato, ker so vztrajali na ustanovitvi politične diktature proletariata po ruskem vzoru z vsemi posledicami. Aktivnost te "prve" republike svetov je trajala vsega skupaj pet dni. Do pravega praktičnega dela ni zato sploh prišla. Za to je manjkalo enotnega nazora, uvidevnih ljudi, in tudi možnost, da bi na tako tesnem ozemlju uveljavili svoje delo.

Dne 13. aprila je Hoffmannova vlada s sebi vdanimi ljudimi organizirala v Monakovem krvav puč. Po prvem uspehu se je ponesrečil. Posledica tega je bila zrevolucioniranje mas, zahteva po oboroženju vsega delavstva, in od tega trenutka se datira "druga" republika svetov. Na vodilno mesto so prišli komunisti. Na zunaj so uresničili vse to, kar se razume pod imenom "diktature proletariata". Na čelu proletarske diktature so stali delavniški sveti. Oni so pravzaprav vršili funkcije parlamenta v meščanski državi. Pravo vlado je predstavljal izvrševalni odbor 11 članov, kateremu so se pridružili 4 člani ozvrševalnega sveta. Na vrhu so stali trije delavci in dr. Evžen Lewine-Niessen. Naknadno bodi omenjeno, da so bile ljudskim komisarjem "prve" republike svetov njih funkcije odvzete. Na mesto policije, ki je bila razorožena, se je ustanovila "varnostna bramba", sestavljena iz organiziranih delavcev. Za vojaško službo se je sestavljala "rdeča ar-

mada". Najzanimivejši socialno-gospodarski ukrep je bil dekret, ki je pomenil začetek socializacije. Glasil se je: "Delavniški sveti vodijo vso kontrolo nad vsem vodstvom podjetja. Nad delavniškimi sveti stoji mestni strokovni svet." Ostali dekreti so imeli la začasen, prehodni značaj in so bili sploh le defenzivnega karakterja. Zakaj čim dalje bolj se je kazala gospodarska odvisnost od ostalega sveta, ki je bil za monakovsko vlado svetov zaprt. Primanjkovalo je drobnega denarja, premoga in celo kruha.

Tako se je idealni, drzni korak monakovskega delavskega ljudstva s hitrimi koraki bližal neizogobnemu polomu. Dokler je bilo opravičeno upanje, da se bamberška vlada ne posluži za pridobitev izgubljenih pozicij v Monakovem nasilnih sredstev, so gledali v Monakovem mirno na razvoj reči. Čim pa je postalo jasno, da je zmagala nad Hoffmannom generalska kamarila, ki se je postavila vsakemu pogajanju sovražno nasproti ali pa je zahtevala tako ponižujoče pogoje, da se niti od daleč niso mogli izpolniti, in ko je državni brambovski minister, zloglasni Noske, izjavil, da se mora z Monakovčani zaplesati, "tudi če stane kri", so prišli na mesto zmernih neodvisnih socialistov (Toller, Klingelhofer in anarhistični literat aLndauer), ki so želeli miru, radikalni komunisti, nasprotniki vsakega pogajanja, na krmilo. Dne 27. aprila so delavniški sveti izrekli nezaupanje izvrševalnemu odboru, zmernejši elementi so zopet prišli do moči, toda spor med obema komunističnima strujama je trajal do konca proletarskega gospodstva. Ko se je nov poizkus sprave s Hoffmannovo vlado razbil, je bilo zaupanje v zmerne glave zopet omajano in sicer popolnoma brezpomembne pierradikalne skupine so poizkušane vlado v Monakovem.

Vsa znamenja so že kazala, da je stališče vlade svetov nevzdržno. Vojaška premoč Hoffmannove vlade, popoln polom vsega gospodarskega življenja v Monakovem vsled njegove absolutne izolacije od ostalega sveta sta bila glavna vzroka, ki sta ostrila spore v vladi svetov in ji še hitreje izpodkopavala tla. Temu idejnemu sporu voditeljev v najbolj kritičnem trenutku je sledilo še drugo gorje za petami: Avtoriteta delavniških svetov je bila izgubljena; rdeča armada se je pričela razpadati, še preden je posegla v odločilni boj. Vse te razmere so povzročile med monakovskim proletariatom nervozno zmedo, predpogoj gromadnega razpada vseh fizičnih, duševnih in moralnih sil.

Dne 2. maja je bila v krvavih pouličnih bojih diktatura delavskega razreda v Monakovem strta in vlada belega terorja je dovršila tragedijo monakovskega proletariata.

* * *

Karl Marx je svaril pariške delavce pred razklicem "Commune de Paris". *) Svaril je pred neumnostmi in jim polagal na sree, naj se poslužijo republičanskih svobod za zgradbo proletarske organizacije, a svetoval jim je, naj varčujejo s silami in

*) Karl Marx: Der Bürgerkrieg in Frankreich.

jih disciplinirajo za bodoče naloge. Pariške razmere so se pač pokazale močnejše od modrih, očetovskih Marxovih besed. Dne 18. Marca je bila komuna razglašena, po sedmih tednih boja, žrtev in stradanja je padla v strastnem boju z reakcijo. Toda Marx ni komunardov — boljševikov tedanjega časa — preklinjal, temveč jih je branil z vso odločnostjo in silo, lastno Marxovemu duhu. Zanj je postala komuna vir neizčrpnega pouka in spoznavanja za delavski razred. Taka postane tudi tragedija monakovskega proletariata. Naj je bil že postanek vlade svetov v Monakovem kakršenkoli, to dejstvo se ne more utajiti, da je nastala iz plamtečega hrepenenja proletariata po končanju kapitalističnega gospodstva in iz žarkega koprnjenja po socializmu. Preobrat v republike svetov se je izvršil v splošnem gladko. Če je prišlo pozneje sredi nepopisnega obupa nesrečnih mas, ko se je že proletarska diktatura bližala neusmiljenemu, grozopolnemu koncu, do posameznih slučajev nasilstva in umorov v odmeno za bestialnosti belih gard, se ne more reči, da so bili to prosti zločini, ampak obramba proti močem, ki so se bile zarotile, da zatro in zaduše idejo, ki jo je bil proletarijat strastno do smrti oboževal.

Danes ni treba monakovskega proletariata brniti pred kampanjo laži in obrekovanj. To se je že izvršilo in storili bodo to še zgodovinarji tega velikega, poraznega socialnega viharja. Socializacije žen, o kateri so pisale gotove vrste žurnalistike, sploh ni bilo, in ta kleveta je izšla le iz globokega razrednega sovraštva preplašenega meščanstva napram zmagujočim proletarskim masam.

Toda nadaljna naloga marsističnih teoretičarjev je študirati postanek, delovanje, potek in konec monakovske vlade svetov in zlasti pravično odtehtati njene zmote in iluzije.

Le na kratko mislimo označiti, v čem je trela iskati znake poraza monakovskega proletarskega razreda.

Po naši sodbi je bil prvi zarodek nagle smrti vlade svetov v neenotnosti proletariata. Razdeljen v tri samostalne stranke, se je vzajemno preganjal. V sijajnem obrambnem govoru, ki ga je imel na smrt obsojeni in tudi usmrčeni komunist dr. Evžen Lewine v svojem veleizdajniškem procesu, je označil kot tragedijo monakovskega proletariata svojo vero, da je enota delavskega razreda dosežena, če so se pred tem spravili voditelji brez obzira na to, da se ni dosegla enotnost o načelnih nazorih. Dognano je, da se je večina voditeljev neodvisnih socialistov postavljala proti razglasu vlade svetov. Poleg Gustava aLndauerja, ki so ga dne 2. maja besni oficirji bele garde ubili in oskrnili, so bili še drugi intelektualci in pravi socialisti, ki so pod vsem pogoji hoteli izsiliti proklamacijo vlade svetov. Neizbrisna sramota teh kempromisnih socialistov ostane, da so v urah največje nevarnosti, ko se je usoda začela obračati, večinoma prestopili v tabor ozdajalcev. V dobi, ko je stalo monakovsko delavstvo pred razglasom vlade svetov, je bila tudi nesreča, da niso niti desničarski niti neodvisni socialisti imeli v ospredju

popularnih in odločnih voditeljev. Izguba Eisnerja za neodvisne in Auerja *) za desne socialiste je bila v teh časih nenadomestljiva.

Težke škode so stvari proletariata prizadeli osebni spori med prednjimi ljudmi v delavskem gibanju. Tako se je zgodilo, da niso po razglasu vlade svetov odločevali stvarni razlogi, ampak prav pogostoma reči povsem osebnega značaja. To je imelo za posledico, da je stalo mnogo v proletarskem in socialističnem boju izkušenih ljudi na strani in so igrali glavno vlogo še neizkušeni ljudje, ki si niso mogli v tako kratkem času in ob tako težkih okoliščinah pridobiti zaupanja delavskih mas.

Ni pa bilo historičnih pogojev za razglas vlade svetov in prav tako se manjkali vsi pogoji za njih obranitev. Kot prevara so se izkazali tudi vsi upi v revolucionarno situacijo izven Bavarske. S tem se je enostavno dosegla popolna izolacija Monakova in okolice, in v takem stanju se seveda republika ni mogla dolgo vzdržati.

Nadaljna usodna zmota, kateri so podlegli prištaši vlade svetov, je bila, da so polagali v politično izpremembo vladne oblike pretirano vero v trenutno izpremembo vsega gospodarskega življenja v prid delavskemu razredu.

Nujna ustanovitev rdeče armade je vodila do nadaljnega pohujšanja gospodarskih razmer. Delavstvo, ki je opravljalo vojaško službo, seveda ni moglo delati v tovarnah in delavnicah in sočasno ustvarjati vrednosti.

Ob zunanjih in notranjih vzrokih se je razbila vlada svetov v Monakovem. Proletariat je doletel težak poraz. Najsposobnejše sile v delavskem gibanju so v nasledujoči krvavi kopelji izgubile življenje ali pa bile pometane v ječe in kaznilnice. Še globokejši spor vlada danes v bavarskih proletarskih vrstah, poljedelstvo se je večinoma ločilo od revolucionarnega proletariata, maščevanja željni buržvaziji je bila pa podana prilika, da ohladi svojo jezo nad brezmočnim proletariatom. Nemški revolucionarni centrum Monakovo je za dolge mesece utišal.

Mnogo nauka je prinesel mednarodnemu proletariatu monakovski zgled. Poln heroizma je, toda tudi poln bolesti in strašne tragike!

*) Auer, bavarški minister socialistične desnice. Dne 21. Februarja je bil v zbornici težko obstreljen.

NAROČNIKOM.

Kadar se preselite, naznanite nam vselej poleg novega tudi vaš prejšnji naslov.

Vse stvari, ki se tičejo poslovanja lista, kot naročnine, naročila knjig in koledarjev, oglase itd., pošiljajte na naslov:

PROLETAREC, 3639 W. 26th ST. CHICAGO, ILL.

Ako imate kake pritožbe glede nerednega poslovanja ali drugih vzrokov, ki so v zvezi s tem listom, jih pošiljajte nadzornemu odboru J. D. T. D. na naslov:

Philip Godina, 2814 So. Karlov Ave., Chicago, Ill.

Iz malega veliko.

Po plošno razširjenih nazorih je pol stoletja čas za jubilej. Toliko je stara obče znana Standard Oil Co., ki je meseca januarja leta 1870 ugledala beli svet.

Podjetje s kapitalom, s kakršnim se je ustanovila ta danes mogočna korporacija, bi se sedaj smatralo za majhno, v pravem kapitalističnem svetu za neznatno. Stotisoč dolarjev pomeni danes branjarjo, ne pa velikega industrijalnega podjetja. Toda pomisliti moramo, da je bila Standard Oil Co., ko je razpolagala s tem smešno majhnim zneskom, še otrok in da so bili takrat še nekoliko drugačni časi, kakor danes. Ljudje, ki priznavajo danes komaj še milijon, so tedaj spoštovali še tisočake.

Danes se Standard Oilu ni treba sramovati nekdanjega skromnega začetka. Majhna je prišla družba na svet, toda v petdesetih letih je pokazala, kako raste iz malega veliko. V petih desetletjih znaša dobiček te čudovite kompanije blizu ene milijarde dolarjev, kar je za začetni kapital sto tisočev gotovo vsega priznanja vredna vsotica. Višina tega profita priča, da se je gotovo tudi premoženje družbe v teku časa nekoliko povečalo. To mnenje je res popolnoma utemeljeno. Standard Oil je danes bogato, resnično bogato podjetje, kar dokazuje, da se v naših časih res lahko "pride naprej", seveda če se zna. Standard Oil Co. je znala.

Standard Oil Co. se je bila razvila v organizacijo, ki se označuje z imenom "trust". To je vrhovno sodišče Zedinjenih Držav leta 1911 razpustilo na podlagi znanega protitrustovskega zakona. Oficielnega trusta torej ni več, ampak le še industrijalna skupina Standard Oil, katere matica je Standard Oil Co. v New Jersey. Ta družba se označuje kot "tovarniško podjetje z veliko zunanjo trgovino". Družba vrta petrolejska vrela, pumpa iz njih petrolej, ga čisti in predelava v različne forme in prodaja — kakor pravi "The Lamp" v majski številki 1918 — ponajveč v tujino. Last te družbe v New Jersey obsega:

1. Trinajst rafinerij, izmed katerih jih je sedem v New Jersey, Marylandu, Oklahomi, Louisiani in Zajadni Virginiji. Štiri so v Kanadi, ena v Mehiki, ena pa v Peru.

2. Z žlebovjem opremljene posesti v New Yorku, New Jersey, Pennsylvaniji in Marylandu.

3. Mornarica, obstoječa iz 54 oceanskih parnikov s 486.480 tonami mrtve teže, (kar pomeni približno dva odstotka svetovne tonaže oceanskih ladij sploh.)

4. Tovarne za limaste posode, sode, cevi, žlebove i. t. d.

S svojimi postranskimi korporacijami kontrolira družba — kakor navaja Scott Nearing — sledeče posesti in podjetja:

a) Petrolejska vrela v Pennsylvaniji, Zpadni Virginiji, Ohio, Kentucky, Louisiani, Arkansasu, Misissippi, Texau, Kaliforniji, Mehiki in Peru.

b) Ena teh korporacij ima 550 trgovskih postaj v Kanadi. Druge prodajajo po raznih delih Zedinjenih Držav po Zpadni Indiji, v centralni in južni Ameriki, Nemčiji, Avstriji, Holandiji, Rumuniji, Franciji, na Danskem in v Italiji.

Standard Oil Co. v New Jerseyu je le en del — dasi zelo uspešen del industrijalne skupine Standard Oil. Iz majhnega začetnega kapitala se je tukaj razvilo ogromno bogastvo. Iz ene države se je razširilo podjetje po vsem svetu. Iz skromne kupčije je nastala svetovna trgovina. Filozofi individualizma bi lahko še dodali, da je napravil začetek en sam človek, čigar sposobnosti so bile tako velike, da je znal zbrati okrog sebe veliko skupino vplivnih mož in tako ustanoviti družbo, ki pomeni neskončno več od maksimate ugledne države na tem svetu, ne da bi govorili o malih državah in državcih. Lahko bi tega človeka primerjali s Cezarjem in Napoleonom, in nikakor ne bi grešili, če bi ga imenovali industrijalnega Tayleranda ali Bismarcka. Tej filozofiji ne bomo sledili, ker imamo o individualizmu nekoliko drugačno mnenje, kakor njega oficialni zagovorniki. Tudi nas ta zgled ne more prepričati o pravilnosti nauka, da odločuje o uspehu talent, znanje in okretnost.

Velike uspehe oljnega monopola — kajti nič drugega kakor velik monopol ni ta industrijalna skupina — je omogočil v prvi vrsti sistem. Le v kapitalizmu je bil mogoč ta ogromen razvoj v interesu majhnega krožka ljudi, ki postajajo mogočni gospodarski potentati, medtem ko prihajajo večje in večje množice v njih pedaništvo. Organizacija, kakršno predstavlja Standard Oil, bi ustvaril lahko tudi drug sistem; večjo in popolnejšo organizacijo; drugačen pa bi na vsak način moral biti sistem, da bi organizacija mogla služiti interesom ljudstva, ne pa le neizmernemu dobičku male grupe izkoriščevalcev.

Ne gre za to, da je kdo nevoščljiv ekonomičnim magnatom, ki so se povzpeli tako visoko — na ramah ljudstva. Nevoščljivost je v tem slučaju smešna beseda, takaj za svoje življenje ne morejo moderni gospodarski avtokrati nikdar porabiti svojih nezaslišanih dobičkov in v neskončnost naraščajočega bogastva. Da bi bolje jedli in pili, da bi imeli več zabave, da bi dosegli več kulturnih užtkov, ni treba takih profitov. Vse, kar morejo dobrega uživati, se jim lahko privoščijo, in če so njih sposobnosti res tako velike, kakor menijo individualistični teoretiki, bi jim moral vsak pravični sistem dati možnost za vse kulturne užitke, ki so mogoči na sodobni stopnji razvoja. Toda taka ogromna bogastva v rokah posameznikov ne služijo nobenim resničnim potrebam, ampak omogočajo njih lastnikom absolutno moč nad drugimi ljudmi. Nobena statistika nam ne pove, kakšno politično moč reprezentira Standard Oil, kako globoko sega njen vpliv v zakonodaje, v občinske zastoje, v sodnijski aparat in v javno življenje sploh. Ali taka statistika bi bila zanimivejša od vseh izkazov dohodkov in dobičkov, od pregleda posesti in naraščajočega bogastva, in pokazala bi, da je politična svoboda nemogoča, kjer obstaja gospodarsko tlačanstvo.

Milijoni Standard Oila ne delajo njih lastnikov "srečnejših", ampak moč nad drugimi ljudmi, moč nad množicami jim izročajo, s katero se moč mnogih državnih vladarjev niti primerjati ne more. Ne zoper ugodno življenje milijonarjev in multimilijonarjev, ampak zoper to nevarno moč, ki ogrožava vse večji krog ljudstva in cele narode, se bojuje socializem. Velikih organizacij industrije ne misli razbiti, ampak še izpopolniti jih hoče, toda za korist vsega ljudstva. In če bi se le vsi konstituenti zamislili v vprašanje, kam mora voditi neizogibno napredujoča koncentracija bogastva v posameznih rokah, bi morali spoznati, da je socializem mnogo več, kakor delavsko vprašanje v ožjem pomenu. Morali bi spoznati, da je socializem edina rešitev za vse — navsezadnje celo za tiste, ki stoje danes na čelu kapitalističnega sistema.

Moralni prepoved naroda.

Na Češkem se je ustanovila nekakšna "Liga za moralni prepoved naroda", ki pove pravzaprav že s svojim imenom, kaj da hoče. Cilj, kakršen se izraža v naslovu, bi bil gotovo hvale vreden, kajti vsa morala naše dobe je še prav nizka in vojna je gotovo ni kaj posebno pospešila. Seveda je veliko lažje na tist, kaj se smatra za moralo, in v tem oziru se n nja zelo razhajajo. Večinoma se zamenjava morala z moralno hinavščino, katere v resnici ne primanjkuje. V tej smeri ne bi bilo treba nobenega truda — razun da bi se odpravilo nekoliko kupov take zlagane morale. Sicer pa morala v pravem pomenu besede naših časov ne more biti idealna, kajti človeštvo je razmeroma še zelo mlado, in kakor ima mnogo drugega otroškega na sebi, je tudi njegova morala zelo mladinska.

Moralisti po poklicu se večinoma motijo v tem, da mislijo, da se na polju morale vse lahko opravi z vzgojo in s pridigami. Toda tudi morala je plod časa in njegovih razmer. Vsaka doba ima svojo moralo in z razmerami se izpreminja in razvija tudi ta. Če se hoče vplivati na moralo, je torej treba vplivati na razmere. Evolucija razmer v boljše zboljšuje tudi moralo. S tem seveda ni rečeno, da nima vzgoja nobenega pomena. Celó velik je, toda razmeroma mu postavljajo absolutne meje, preko katerih nikakor ne more.

Profesionalni moralisti pa prezirajo ta dejstva — ne le na Češkem, ampak povsod, kjer so doma, in to je takorekoč po vsem svetu. Tako je tudi moralistična družba na Češkem izdelala nekakšno spomenico, ki jo je predložila prezidentu Masaryku kot peticijo. Prezident je nanjo odgovoril in njegov odgovor je tako izrpen, da razume tudi peticijo, kdor ga prečita. Zaradi tega prihranimo čitateljem trud s spomenico, podajamo pa prezidentov odgovor, ki je značilen ne le za Češko, ampak za vsa podobna stremljenja:

Prezident Masaryk pravi:

"Soglašam z Vašim načrtom in zlasti odobravam samopomočno akcijo, kajti moralni prepoved

pride le po lastnem sklepu in iz delovanja posameznih zavednih državljanov in po skupnem prizadevanju posameznih organizacij državljanov in s tem narodne celote.

Prav je klicati tudi vlado na sodelovanje in spominjati jo na njeno moralno odgovornost. Toda smatral bi za veliko napako pripisovati bodisi njenemu delovanju ali pa njenemu zanemarjanju vzrok razuzdanosti, o katero se sedaj splošno govori. In če tudi Liga toži zaradi "Moralne razuzdanosti v češko-slovaški republiki", gotovo ne more biti s tem rečeno, da je ta razuzdanost kriva naša republika, naša država. Vlada in uradništvo in ves državni aparat ima sicer veliko moč, nima pa tega moralnega vpliva in te avtoritete, s katero bi se dalo splošno narodno propadanje razložiti. In iz tega razloga se ne more pričakovati moralni prepoved le od vlade. Republika traja nekaj čez eno leto dni in zato tudi ni mogla povzročiti take razuzdanosti, zaradi katere sedaj mnogo strani toži.

Klic po z boljšanju je simpatičen, toda neka nevarnost je v tem nedoločnem pridiganju moralnosti, katerega dobivamo sedaj toliko. Treba je tudi pridiganja, toda ne ugaja mi nedoločeno govorjenje o nemoralnosti; to je zelo prijeten način in pogostoma le poseben način demagogije. Uspešno moralno pridiganje prihaja iz resničnega globokega ogorčenja in kaže prave vzroke moralnega poškodovanja. Pravi pridigar mora imeti pogum in močatost, ki so jo imeli preroki starega testamenta, ko se niso bali tožiti tudi kralje, ne pa da bi se bili zadovoljili s pavšalnimi in prav zato neuspešnimi tožbami. Naši sodobni preroki morajo biti globoko gledajoči in razumevajoči kritiki oseb in razmer.

Republikanska liga si pridobi velike zasluge, če temeljito preišče prave vzroke propada in če bo obenem klasificirala posamezne moralne grehe. V ta namen bi po mojem mnenju morala predvsem analizirati učinke dolgoletne vojne. To je bila vojna, kakršnih ni bilo prej. Trajala je zelo dolgo, bila je intenzivna in svetovna, in prodrla je v ves ustroj držav in življenja narodov. S stvarno analizo šele spoznamo, kaj je vojna v resnici storila in v čem se razlikuje naš narodni propad od moralnega stanja drugih držav in narodov. Gotovo tožijo tudi pri drugih narodih zaradi propadanja in streme po zboljšanju. Že zato bi bilo krivično, če bi tožili le svoj narod.

S tako analizo bi se tudi pokazalo, kakšno je bilo naše stanje pred vojno, v čem in v koliki meri se je pohujšalo. Sam sem opazoval naše narodno življenje dokaj dolgo in z resničnim zanimanjem, pa ne morem verjeti, da je nastal pri nas sedaj propad v samih temeljih. Kako bi bil mogel tak propad nastati in se razširiti v razmeroma tako kratki dobi?

Taka analiza bi nas nadalje poučila, če imamo tudi nezaslišan propad specialno političnega življenja. Toliko se toži zaradi politične nesposobnosti, zaradi pristranosti in zlorabljanja politične moči, kakor da ni bilo prej nikdar kaj takega. Pogostoma čitam tožbe proti republiki in primerjanje v spominu na bivši avstrijski režim. Mislim, da poznam pre-

cej dobro pomanjkljivosti naše republikanske uprave, ali prav zato ne soglašam s tem pavšalnim obdolževanjem. Pogostoma se slišijo pritožbe zaradi nerazumevanja republike in njene svobode. Sam sem imel pred kratkim priliko za prepričanje, da so se nekateri kaznjenci sklicevali na republikansko svobodo, da bi bili izpuščeni iz zapora. Podobno nerazumevanje naše nove svobode se morda lahko konstatira v mnogih slučajih in pri ljudeh, ki bi morali biti in bi bili lahko bolj zreli, vendar pa mislim, da so to le bolj izjemni slučaji.

Z eno besedo: Vaši ligi priporočam, da bi se izogibala tega nedoločenega in zato neplodnega moraliziranja, da bi pa zato tem skrbneje študirala resnične moralne razmere posameznih razredov, poklicev, mest, krajev i. t. d., in da bi po tem organizirala učinkovito samopomoč. Ne soglašam s tem pavšalnim sumničenjem in obdolževanjem vlade in Narodnega zbora. Politične institucije se morejo in morajo kritizirati, ampak obenem in prav zato se mora priznavati in ščititi njih avtoriteta, če se ne mora vse stremljenje po moralnem izboljšanju razbiti.

Ne morem se odločiti, da bi nastopil s posebnim apelom pred narod, kakor se je že od raznih strani predlagalo. Demokracija zahteva tudi avtonomije neke politično, ampak tudi moralno samoupravo, demokracija zahteva samopomoč. Ali od tega koraka me odvrača tudi prepričanje, da ni naše narodno stanje tako brezupno črno in da se že lahko opaza poprava in razvoj k boljšemu.

Republika in demokratija bo zgrajena in zavarovana z delom in z žrtvami. Liga izvrši velik del potrebnega vzgojnega dela, če opomni nezadovoljnejše prav odločno, da je republika in demokratija tudi resen moralen cilj, da zahteva politični preporod. Evrope in zlasti teh njenih vzhodnejših delov od vseh državljanov v prehodni dobi žrtev. Republika nalaga vsakemu izmed nas izpolnjevanje republikanskih dolžnosti in kreposti. Kdor je vsaj približno razumel velikost sedanjega političnega in socialnega preobrata, kdor se zlasti zaveda pomena naše češko-slovaške republike in naše narodne zmage, kdor pa tudi prav zato vidi naše velike in težke naloge, ki jih nalaga historični razvoj in naš položaj v Evropi in v njenem vzhodnem delu, ta ne bo po nepotrebnem tožaril, ampak bo delal in v krogu svoje delavnosti zlasti z zgledom silil na odstranitev političnih in moralnih pomanjkljivosti. Ponavljam in naglašam: Potrebujemo kritiko, neizprosno kritiko, toda stvarno, stvarjajočo kritiko. Taka kritika se pa pozna po tem, da ni škodoželjna in osebna. Ne dajmo se zazibati v spanje z nekritičnim optimizmom, ali ne izročajmo se niti površnemu in enako komodnemu pesimizmu . . ."

Stranka, ki je sedaj na Ogrskem na krmilu, se imenuje krščansko nacionalna. Krščanstvu pač ne dela časti, narodnosti pa tudi ne. Krasen bi moral biti prizor, če bi slučajno Kristus zašel med to bando. Proces, ki bi mu ga napravili, bi bil še zanimivejši od onega v Jeruzalemu.

Proletarizacija.

Socializem uči, da peha kapitalizem v svojem razvoju vse širše kroge prebivalstva — vsega prebivalstva — v proletariat. S tem ne pripisuje kapitalistom kot osebam nikakršne posebne hudobnosti, temveč le konstatira dejstvo, da je rezultat neizogiben. Veliki kapital se poslužuje najuspešnejših sredstev, ki mu jih more dati tehnika, katerih si pa mali podjetniki ne morejo nabaviti in s katerimi tudi ne bi mogli nič početi, ker jih morejo rabiti le veliki obrati. S produktivnostjo takih sredstev ne morejo konkurirati počasne, težke, nerodne stare metode, in tistim, ki so se jih posluževali, ne preostaje nič drugega, kakor da jih — navadno po hudih, brezuspešnih bojih — opuste, kar pa ne pomeni nič drugega, kakor da opuste svoja podjetja sploh. Delati na roko, kar izdelujejo stroji stokrat hitreje in v mnogih slučajih bolje, je poizkus, kateremu je v naprej odrečena vsaka nada. Prevažati z vozovi, kjer teko železnice, je bil včasih ponos trme, danes razume vsakdo, da je to smešnost.

Kapitalizem je v tem oziru povzročil ogromen napredek. Propadanje maloobrtniških eksistenc je individualno tragično, odstranitev pritlikavske produkcije in trgovine pa pospešuje interese družbe in je pogoj socialnega napredka. Zakon evolucije se ne ozira na koristi in škode posameznikov; kar je njegovi tendenci na poti, odstranjuje, in če ne gre drugače, uničuje.

Za tiste, ki jih zadene usoda, je stvar seveda neprijetna. Gospodarji postajajo hlapei; včeraj samostojni mojstri so danes odvisni delavci; mali podjetniki se izpreminjajo v agente velekapitalističnih tvrdk. Gospodstvo prehaja v manj in manj rok, proletarska masa se neprenehoma množi. Pred našimi očmi se razvija ta proces. Na tisoče jih je, ki se ga trdovratno zanikavali, dokler niso sami postali njega žrtve. Marsikdo zavarava samega sebe; dokler mu dovoljuje kakšen trust, da ima svoje ime nad vrati prodajalne, si domišlja, da je trgovec, četudi ni ne en kos blaga v "njegovi" trgovini njegov in je sam v resnici le brez stalne plače nameščen prodajalec velepodjetniške družbe. Eden si dopoveduje, da je izpremenil le "poklic," ko je moral svojo prejšnjo samostalnost zamenjati za absolutno odvisnost od velekapitala; drugi si sugerira, da ga je zadela le momentalna nezgoda in da pride s prihodnostjo in okretnostjo že zopet na površje. Temu ali onemu se prepušča oblika neodvisnosti, ker to nič ne stane, pa pozabi, da je med obliko in rečjo razlika. Razvoj pa gre svojo pot, združuje veliko v večje in to še v večje, kar je malega, pa služi velikemu za hrano.

Ta neizogibni proces ne posega le po posameznikih, ampak tudi po vsakovrstnih skupinah. Celi poklici so ob njem kratkomalo izginili, obrti so popolnoma propadle, a tudi celi narodi niso varni pred to usodo. V nekem članku o položaju današnje Avstrije opisuje dunajska "Arbeiter Zeitung" v tem

smislu usodo nemškega, specialno avstrijsko nemškega naroda.

“Dan na dan” — pravi list — “prehajajo sedaj naše tovarne, naši gozdovi, naše najemninske hiše v last tujcev; kdor pride s franki ali z lirami, dobi lahko vsa naša produkcijska sredstva za beraško ceno. Ves naš narod bo poslej robotal za tuje gospode kot najemninski delavec, s čigar dedščino in lastnino bodo razpolagali. Usoda proletariizacije je sedaj usoda vsega nemškega naroda.

Po izgubljenih vojnah let 1859 in 1866 je moralo avstrijsko cesarstvo prodati avstrijske državne železnice in državne domene tujim kapitalistom. Republika je danes prisiljena storiti nekaj podobnega. Tobačni monopol se naj da kot zastava za zunanji kredit neki inozemski družbi v najem. Tobačni monopol je bil pred vojno tehnično in trgovsko najboljše upravljeni državni obrat. Dajal je državi največje dohodke. Tudi v tujini je bil na dobrem glasu. Neki angleški socialist je v lepi študiji primerjal obratne stroške avstrijske tobačne režije z onimi angleške in nemške tobačne industrije, da dokaže, kako more družba s koncentracijo produkcije in razpečavanja v rokah države prihraniti “krive stroške,” ki jih zahteva konkurenca med kapitalističnimi podjetji. Zgodovina vpeljave cigaretnih strojev v naših tobačnih tovarnah se je v inozemski socialno politični literaturi pogostoma navajala za dokaz, kako se more skupnost posluževati tehničnega napredka, ne da postane usodepoln za tisoče delavcev. Tako je bil tobačni monopol kljub mnogim hibam ena maloštevilnih uredb v naši deželi, ki je našla priznanje tudi v tujini. Sedaj naj jo izgubimo. Dedščina republike naj postane vir profita tujih kapitalistov.

Toda kaj pomaga tožba? Ali moremo še izbirati? Stara država je mogla vsaj del svoje tobačne potrebe pokrivati doma. Toda z Ogrsko, Dalmacijo in Galicijo smo izgubili ves domači pridelek tobaka. Naše tobačne tovarne so sedaj popolnoma odvisne od tujega surovega tobaka. Toda kako naj kupimo inozemski surov tobak? Država, ki ne mora zbrskati plačilnih sredstev za najbolj neizogibna življenska sredstva, ki jih mora dobivati iz tujine, ne more imeti plačilnih sredstev za nakup surovega tobaka. Država torej enostavno ni več sposobna, da bi oskrbovala tobačne tovarne s surovino. Nič drugega nimamo izbirati, kakor da zapremo svoje tobačne tovarne, ali pa da jih damo tujcem v najem. Oddaja je torej neizogibna. Inozemski kapitalisti bodo prevzeli tobačne tovarne, kupovali in uvažali surovi tobak, ga dali izdelavati v naših tovarnah, in prepustili fabrikante deloma naši državi za prodajo, deloma jih bodo pa izvažali. Za oddajo tobačnih tovarn damo svoji državi kredit, ki naj služi naši oskrbi z živili, obrestovanje tega kredita se pa zagotovi z izvozom naših tobačnih fabrikatov. Povečanje domače tobačne industrije, pravice delavk, uslužbencev in uradnikov tobačne režije, oskrba domačih tobačnih konsumentov in državno nadzorstvo nad cenami se bo lahko zavarovalo s pogodbami med državo in

najemniki. Kljub temu je to strašno huda reč, da prehaja zopet cela velika industrija v tuje roke. Alpinska montanska družba, banka dežel, cela vrsta industrialnih obratov, velik del domače delniške posesti, in sedaj še tobačna industrija — proletariizacija našega naroda napreduje z orjaškimi koraki.

Nič novega ni, kar se tu godi. Pred tremi stoletji, po bitki na Beli gori, so Habsburžani iztrebili češki gospodski razred in njegovo zemljo razdelili med nemške gospode. Od tega časa je moral češki kmet robotati za nemškega gospoda. Tako je bil po vsaki veliki vojni premagani narod podvržen izkoriščanju po gosposkem razredu zmagovalcev. Bil je rezultat vojn preteklih stoletij, da so mogli do naših dni nemški kapitalisti in nemški zemljiški gospodarji izkoriščati delavno moč tujih narodov. Tako so gospodovali nemški zemljiški gospodje nad letskimi, estonskimi, slovenskimi kmeti, nemški rudniški baroni nad poljskimi in češkimi rudarji, nemški fabrikanti nad češkimi, poljskimi in jugoslovanskimi delavci. Nemški šovinizem se je zato rad bahal, da stoji nemški narod kot “gospodski narod” napram tujim “služabniškim” narodom. Sedaj se pa obrača razmerje. Vsled katastrofe, ki so jo pripravili Habsburžani in Hohenzollerni nemškemu narodu, postane nemški narod sam sedaj proletarski narod, ki ga bodo izkoriščali tuji “gosposki narodi.” To je usoda narodov v kapitalističnem svetu.”

Tako sodi glasilo avstrijske socialne demokracije. Ljudje, ki ne gledajo mnogo dalje od nosa in mislijo kakor papige, naučene oponašati, kar slišijo, bodo rekli, da žanjejo Nemci sedaj, kar so sejali in izkušajo na svoji koži le to, kar so prej drugi izkušali od njih. In zdelo se jim bo pravično. “Zasluzeno kazen” bodo imenovali to usodo. Nič jim ne bo glave belilo vprašanje, ali so res kaznovani tisti, ki so se pregrešili, ali se smejo narodi identificirati v vsakem slučaju s svojimi vladami, ali ni med kaznovanimi na tisoče, morda na milijone nedolžnih. Niti tako daleč ne bodo mislili, da so lahko enako kakor Nemci kaznovani tudi drugi narodi, na katere ne more pasti niti senca odgovornosti za zločine Habsburžanov in Hohenzollernov. Iz za revolucije 1848 so dobili Hrvatje za nagrado to, kar so dobili Madjari za kazen, in nekaj podobnega se zdaj ponavlja.

Toda stvar je globokejša. Če ostane dosedanja praska zakonita, se bo kolo vrtelo nadalje kakor doslej, in kateri narod je varen, da ga ne zade ne jutri enaka usoda? Nikomur ni garantirana zmaga v vsaki vojni, in današnji svetovni položaj nikakor ni tak, da bi izključeval vojne v bodočnosti. Prav nasprotno. V novi situaciji je prav toliko goriva, ali pa še več kakor v stari. Nezadovoljnost s teritorialnimi porazdelitvami je skoraj univerzalna. Nacionalna vprašanja niso rešena, ampak le premaknjena. Politične razmere so povsod kočljive. Nacionalni in internacionalni gospodarski spori predirajo skorjo na vseh koncih in krajih. Socialne razmere delajo ves svet nervozen. In če pade iskra

v kakšno smodnišnico, kdo more povedati, kdo bo prijatelj in kdo sovražnik? Kdo ne upa v tem slučaju na zmago in kdo je varen poraza? In kdo more opravičeno pričakovati, da bo tedaj zmagovalec manj mislil na svoje in več na splošne, vsesvetovne interese? Kje je narod, ki se mu ne bi bilo treba bati proletarizacije?

Egoizem zaslepljuje. Ali že iz samoljubnih interesov bi morali narodi pogledati tem možnostim v oči in se vprašati, kje so sredstva, da se odpravi ta večna loterija, v kateri ni nikomur zagotovljen zgoditek, izguba pa mogoča za vsakega. Napredne dežele odpravljajo igre na stavo. Ali sistem, v katerem živimo, napravlja iz vsega življenja tako hazardno igro, in dokler ne bo odpravljena, ne bo varnosti ne za posameznika, ne za narode. Reda je treba, zlasti v gospodarskih razmerah ga je treba. Ali to, kar imamo sedaj, je vse prej kakor red. Zemlja je dovolj bogata, da prehrani vse ljudi, tehnični priporočki človeka so tako obilni, da se lahko ustvarja ne le vse, kar je potrebno, ampak tudi kar je lepo in dobro. Le prave organizacije je treba, in vse človeštvo doseže lahko tako gospodarsko izobilje, da ne bo zaradi ekonomičnih vprašanj nobenih sporov, torej tudi nobenih vojn. Taka organizacija lahko odstrani človeško izkoriščanje človeka in napravi tudi narode enakopravne. Ali sedanji sistem, imenovan kapitalističen, nima in ne more imeti take organizacije. Tudi je ne more ustvariti, ker bi bila nasprotna njegovemu bistvu in značaju. Zato je treba drugega sistema, kateremu bo taka organizacija življenska potreba. Tako je treba pojmovati in preučevati socialistični sistem.

Lokalna uprava.

(Nadaljevanje.)

Ta pravica se je prenesla pozneje na posebne stalne odbore, ki so upravljali mestno premoženje. V začetku 17. stoletja je polagoma prehajala vsa mestna uprava v delokrog teh odborov, sestavljenih iz ekskluzivnih klik, ki so gospodarile brez vsakega nadzorstva, saj so bili tudi mirovni sodniki člani teh odborov.

Ker so bile take lokalne klike najpristopnejše koruptnim kraljevim namenom, so zviševali vladarji število samoupravnih mest in pomnožili tako tudi število kraljevim vplivom dostopnih parlamentarnih zastopnikov. Ta kraljeva politika je dosegla svoj višek koncem 17. stol. pod Karlom II. in Jakobom II. ter tudi najbolj pospešila bližajočo se revolucijo. Teh nezdravih političnih razmer v vedno bolj propadajočih mestih pa tudi revolucija ni odpravila, saj je v parlamentu gospodujoče plemstvo in meščanstvo dobro čutilo, da tiči baš v tem sistemu njegova moč in zadostovalo mu je, da je zlomilo le absolutistična, parlamentu in s tem gospodujočemu razredu nevarna kraljeva stremljenja. Z zmago parlamenta se je tako za vedno utrdila tudi samouprava mest, čeprav je ta tedaj nosila znake naj-

večje korupcije. Ker tedaj v Angliji vsled propadanja mest ni bilo nobenega samozaveznega meščanstva kakor na kontinentu, je tudi ta mestna samouprava, vodena po koruptnih klikah, služila le interesom plemstva in veleposestev, ki je tudi v mestih znalo združiti vso moč v svoje roke in gospodarilo brez vsake kontrole.

Vzporedno z razvojem mestne uprave je korakal tudi razvoj podeželskih občin. (Pojma angleške občine ne smemo istovetiti s pojmom naše občine, saj Anglija še danes nima občin v kontinentalnem smislu. Angleška občina se je razvila iz cerkvene teritorialne razdelitve in je dolgo služila le potrebam cerkve, to znači še danes jasno ime "Parish" in tudi mi bomo rabili izraz "cerkvena občina" — Kirchspiel). Že v 13. in 14. stoletju je organizirala cerkev po vsem Angleškem župnije. Zbor vseh župljanov je pod vodstvom župnika skrbel in odločeval o cerkvenih potrebščinah ter volil cerkvene funkcionarje. Polagoma je začel ta odločevati tudi o drugih primitivnih skupnih zadevah. Pomen te najnižje socialne organizacije je še posebno dvignila reformacija, ki je povsod naložila državam nove obsežne naloge. Prevzela je med drugim tudi prekrbo ubožcev, za katere je skrbela doslej cerkev in ustvarila v ta namen pod vladno Elizabete vzorno organizacijo ubožnega skrbstva in jo oprla na cerkveno teritorialno organizacijo. Iz čistih cerkvenih župnij so tako nastale cerkvene občine, sestavljene iz ene ali več vasi. Zbor vseh občanov obojega spola je bil najvišja instanca, ta je volil vse potrebne funkcionarje in določeval prostovoljne prispevke za pokritje cerkvenih in drugih stroškov. Ta cerkvena občina je tvorila obenem ubožni okraj in občinski predstojnik (Churchwardens) je bil tudi organ ubožnega skrbstva. Tozadevni stroški so se krili iz posebnega ubožnega davka (Poor Rate), ki se je pobiral po velikosti nepremičnega imetja. Ta davek je velevažen, ker tvori še danes podlago vsega angleškega lokalnega davčnega sistema. Organizacija ubožnega skrbstva je tudi sicer mejnik v zgodovini angleške notranje-politične organizacije.

Doslej je bila grofija edina nositeljica vse lokalne uprave, sedaj je bil pa uveden nov upravni organ, cerkvena občina. Vez med grofijsko in občinsko upravo je bila vpostavljena na ta način, da je bila podrejena uprava cerkvene občine mirovnim sodnikom, ki so jo nadzorovali ter razsojali. Pomen, ki so ga že kmalu pridobile cerkvene občine, se kaže tudi v tem, da se jim je že zgodaj poverila skrb za pota, ceste in mostove.

Absolutistična stremljenja kraljev so pa tudi v to popolnoma demokratično organizirano najnižjo upravno korporacijo zanesla važen preobrat. Kakor smo že omenili, je bil najvišji upravni organ cerkvene občine vseh občanarjev, ki je volil javne funkcionarje in odbore, katerim je bilo poverjeno vodstvo različnih upravnih funkcij. V 17. stoletju se je pa že pojavil enak koruptni proces kakor v mestih, čeprav ne s tako dalekosežnimi posledicami. Vsa upravna oblast je namreč tudi v cerkvenih obči-

nah začela prehajati na te upravne odbore, ki so polagoma združili v svojih rokah vso upravno oblast in povsem izrinili vpliv občinskih zborov. V 18. stoletju so bili zbori občanov le še v malih in najmanjših cerkvenih občinah, povsod drugod je gospodovalo po svoji volje in v svoje interese potom omenjenih odborov podeželsko plemstvo pod protektoratom mirovnihi sodnikov, kjer je bilo zastopano le aristokratsko veleposestvo.

Popolnoma prevladujoče pozicije veleagrarnege plemstva v zakonodaji, upravi in justici bomo umevali le tedaj, če pomislimo, da je bila Anglija do 18. stoletja popolnoma agrarna dežela. Zemlja se je tekom stoletij koncentrirala do malega vsa v rokah latifundistov, plemstva, ki je bilo zato socialno in ekonomsko najmočnejši faktor ter tako obvladalo parlament, justico in upravo. Mali in srednji kmet sta povsem izginila ter se izpremenila v izrazitega kmečkega proletarca, ki je živel že tedaj naravnost obupno življenje. Reformacija in revolucije so le še bolj utrdile gospodarstvo in s tem seveda tudi politično pozicijo veleagrarne aristokracije, zato se tudi mesta do 18. stoletja niso mogla razviti, ampak so že od 15. stoletja sem stalno propadala, saj so jim manjkali vsi življenjski predpogoji.

Sredi 18. stoletja so se pa začele razmere korenito izpreminjati. Pridobitev ogromnih kolonij in industrializacija produkcije sta začela povsem preobrazovati notranjo socialno strukturo dežele, kateri je bil tedaj položen temelj današnje industrijske in komercialne veličine. Mesta, predvsem ona ob vodnih silah, so začele čez noč rasti in razvila se je predvsem razsežna tekstilna industrija. Luke so se razširjale, prometna sredstva so se izboljševala z gradnjo novih cest in kanalov in to je postavilo tudi vso upravo pred nove obsežne naloge, ki ji pa v svoji sedanji strukturi ni bila kos. Nedostatki sedanjega razrednega režima veleagrarnege plemstva so postajali vedno bolj očitni. V novo nastalih mestih je rasel iz tal industrijski proletarijat ter novo meščanstvo z lastnimi interesi, zopet se je pa začel silen političen boj za zakonodajo in upravo, ki je bil pa topot dobojevan mnogo hitrejši, saj so bili že v sedanjem sistemu dani vsi predpogoji demokratskega razvoja.

Ta boj se je vodil pod razmeroma zelo ugodnimi razmerami za delavstvo in meščanstvo, saj je razredni režim aristokratskega veleposestva dobil v drugi polovici 18. stoletja že preveč nevzdržne oblike in korupcija je bila že pregloboka. To se je jasno izražalo v parlamentu, ki je štel začetkom 18. stoletja 509 zastopnikov iz Angleške in Walesa, katerim se je pridružilo po uniji s Škotsko še 45 škotskih zastopnikov. Od tega števila je pa odpadlo 92 poslancev za grofije, ostalih 417 je pa volilo 218 mest, ki so pa tudi po pretežni večini zastopali le interese veleagrarcev, saj angleški parlament ni nikdar temeljil na subjektivni pravici posameznikov, ampak je bil vedno le zastopstvo historičnih teritorijev.

(Dalje prihodnjič.)

ETBIN KRISTAN:

ANTON GRABIČ.

(Nadaljevanje.)

Nekje je zabrlizgala sirena. Bilo je znamenje za neštete druge, ki so ji mahoma sledile in njih neharmonični koncert je neprijetno zdrnil Grabiča. Moral si je pomencati oči, da se je zavedel, kje da je in kaj je z njim. Te srečne, nesrečne sanje! . . . Ves dan je zapravljal z njimi. Večer se bliža, pa še ne ve, kje bo spal. V mestu, ki mu je tako tuje, da ne ve, kam se obrniti in da pride v zadrego, če si hoče kupiti kos kruha . . . Ta misel ga je spomnila, da še ni ves dan ničesar zavžil in da se mora res pobrigati za to. Mučno mu je bilo zapustiti vse svoje sanje in pogledati zopet vsakdanjemu življenju v oči. Bridkost ga je obšla in v srcu se mu je porodila kletev, toda preden je dospela do jezika, jo je potlačil. Vzdihi je, vstal in zapustil park.

Veliko mesto se mu je naenkrat zazdelo kakor tuja neznana groznja. Tisoč vprašanj je bilo pred njim, na katera ni bil ves čas mislil, dokler niso neizprosno zahtevala odgovora. Potovanje preko morja je bilo brezskrbno, kakor da je v Ameriki že vse pripravljeno zanj in mu je le treba priti sem, da najde vse, česar potrebuje. Nenadoma se je sedaj zavedel, da je v tujini in da je povsem nepripravljen za novo življenje. Nihče ne ve, da je tukaj, nihče se ne zmeni zanj, nihče ga ne potrebuje. Zapustil je sopotnike, ki so imeli vsaj naslov agenta rojaka. On ne pozna nikogar, ne ve za nikoga, ne zna jezika, in vse, kar se mu je, ko je bil še doma, zdelo enostavno in lahko, je nenadoma težko in grozeče.

Slišal je bil, da je nemščina svetoven jezik in da si človek v New Yorku z njo lahko prav tako pomaga kakor z angleščino. Odleglo mu je ob tej misli. Toda kmalu se je vrnila malodušnost, ko je deset ljudi na njegova nemška vprašanja le majalo z glavo. Ne pogum, temveč nekaj bolj obupu podobnega ga je po dolgem tavanju napotilo, da je vstopil v restavracijo, ki se mu je zdela primerna njegovim razmeram. Na srečo je bila gostilna židovska in ljudje so razumeli nemško. Kljub svojemu ponekod antisemitičnemu nagnenju je v srcu pozdravil židovskega natakarja kakor izveličarja in najrajši bi ga bil naprosil, naj opusti potrebo in naj prisede k njegovi mizi. Ker je bilo to nemogoče, je komaj čakal, da povečerja in dobi pri plačevanju priliko za nekoliko besed. Izvedel je za manjši hotel in za pot do njega, a preden je odšel, si je zapisal naslov restavracije, da se more drugi dan vrniti kam, kjer ga razumejo. V hotelu je zaspal, kakor da že naj-

manje teden dni ni bil v postelji in nič se mu ni sanjalo.

2.

Nekoliko dni je Grabič hodil po New Yorku, razgledaval mesto in odpiral svojo dušo novim vtiskom, kakor da ni ne preteklosti ne bodočnosti. Dnevi so bili kratki in v srcu mu je bilo lahko. Prišla pa je ura, ko je nenadoma začutil, kakor da ga je v glavi nekaj zbadlo. Ko je v restavraciji plačeval dokaj skromni račun, je opazil, da se njegovo premoženje nevarno krči. Bilo mu je, kakor da je iz pravljice stopil na plan živega, neusmiljenega življanja, ki zahteva, da žrtvuje človek samega sebe. Tu je jarem in ukloniti moraš hrbet. Kdo je govoril o svobodi? Kje je svoboda? . . . Sanje pozlačujejo svet in vlivajo v dušo domišljijo stvarnika; zdramiš se in v obraz se ti reži okrutna škodoželjna potreba, porogljivo razdirajoča tvoje gradove in vihteča svoj neizprosni bič nad tvoje glavo.

Na dnu Grabičevega srca se je zgenila upornost. Hotel bi biti človek-bog in si krojiti svojo usodo sam. Od nekod je zazvenel rezek smeh in upornost je obnemogla. Črv ne more kljubovati peti, ki stopa nanj. "V potu svojega obraza . . ." Grabič se je zasmel na glas, da se je sam prestrašil. Smeh je utihnil, ali bridko sovraštvo je prebilo lupino in se dvigalo in raslo, dokler mu ni napolnilo prsi, da ni bilo za nobeno drugo čuvstvo več prostora . . . V potu svojega obraza . . . ! Kakor da ni poznal nikogar, ki je tekel zanj pot stoterih in tisočerih, pa bi bil sam potreboval dobre znojne kopelji za svoje zdravje! Zakaj oni in zakaj ne on? . . .

Z velikim duševnim naporom, ki ga je tako oslabil, da se je nekaj časa ves tresel, se je naposled toliko premagal, da je mogel trezno razmišljati o potrebah budnega dneva. V restavraciji so mu povedali za urad, kjer posredujejo delo in Grabič se je napotil tja. Prišlo mu je na misel, da je zapustil domovino kakor otrok, brez prevdarka in načrta. Šel je v svet po zmagi, pa je poražen ob prvem koraku. Niti tako ne more začeti, kakor je nekdanj začel doma, temveč mora biti vesel, če dobi sploh kakšno delo. Dobro se mu je zazdelo, da se je vsaj ločil od rojakov, tako da ne bodo priče njegovega neizogibnega ponižanja . . .

Posredovalnica, tesna in umazana, z vonjavo slabega alkohola in ostrih klobas, je še bolj potlačila njegov skrčeni pogum. Čakati je moral in počutil se je kakor v sobi jetnišničarja, ki mora vsak hip zarožljati s ključi in odpreti vrata njegove celice, iz katere ni več izhoda. Po živcih mu je preletaval zdaj mrz, zdaj vroč in naposled mu je bilo, kakor da mora pobegniti, da se ne zaduši. In storil bi bil tako, da ni prav tisti hip prišel suh pisar, ga ogledal od pete do glave in mu pokazal vrata, češ da naj tam vstopi. Mehanično je ubogal in pozneje je bil prepričan, da se je bil takrat popolnoma

vdal strahu, čudnemu, nerazumljivemu, neosnovanemu, ali nepremagljivemu strahu.

Druga soba je bila nekoliko manj neprijazna in Grabič si je oddahnil, ko mu je za veliko pisalni mizo sedeč obrat, napol plešast človek z nenavadno trdimi potezami v obrazu ponudil stol, da sede. Ko se je to zgodilo, ga je mož dolgo molče ogledaval. Grabiču se je zdelo, da postaja molk od minute do minute globkejši in da se poraja v tej tišini strah, ki planen nenadoma nanj kakor iz megle.

Naposled je mož za mizo zasukal svoj stol in izpregovoril:

"Greenhorn, e?"

Grabič ga je pogledal, kakor da je nenadoma srečal človeka z drugega planeta. Potem je nemško zajeceljal, da še ne razume angleščine.

Oni je pokimal in nadaljeval v nemščini s čudnim naglasom in pomešani s tujimi besedami.

"Še niste ovohali ameriškega zraka, kaj? Koliko dni ste tukaj? Ne gre v Evropi, e? Ste prišli po srečo v Ameriko, pa ne veste, kako bi jo vjeli? Nihče ne ve tega, kadar pride iz starega kraja, in če mu ne prileti kar sama v naročje, misli, da je dežela kriva njegove nerodnosti . . . Vsi greenhorni so taki. Well, pustite Evropo v Evropi in postanite Amerikanec, pa bo vse dobro. Seveda si ne smete domišljati, da se to doseže danes do jutri in kakor na plesu. Amerika je dežela dela. Yes, sir. Delati je treba tukaj, pa je vse prav. Tam ste slišali o naših milijonarjih. So korenjaki, so. Toda vi mislite, da so jim milijoni padli iz nebes, kaj? . . . Da, tako mislite, pa se za sto vragov motite. Delali so, mili gospod, delali. In kdor ne dela v tej deželi, ni za nas. Če ga ne požro podga-ne, ga izjedo črvi. Kaj se vam zdi?"

Odgrizel je konec smotke, si jo prižgal in napuhal oblak dima okrog sebe, medtem ko je imel Grabič časa, da razmišlja, kaj naj odgovori. Na misel mu ni prišlo nič pametnejšega, kakor da je prišel prav zaradi dela v ta urad in da ne želi nič drugega, kakor dobiti dela in si prislužiti življenje. Mož za mizo je izpuhal še nekoliko dimov in je bil videti, kakor da premišljuje vsestransko nekaj važnega. Polagoma je zopet zasukal stol, kar mu je bilo navidezno zelo prijetno, pa je počasno odprl usta:

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski delavci, oživite klube J. S. Z. v vaših naselbinah. Kjer kluba še nimate ga ustanovite. Za pojasnila pišite tajništvu J. S. Z.

Velika draginja papirja je zelo občutno zadela posebno delavsko časopisje, in seveda tudi Proletarca. Naročniki, vpoštečajte to in pridobivajte listu nove naročnike. Poravnajte naročnino takoj, ko vam poteče.

UTRINKI.

V boju železniških magnatov, ki se je končal s tem, da so jim tekom vojne od vlade kontrolirane železnice vrnjene, niso stali ti velikaši sami. Bil je boj velekapitalistov sploh in šlo ni le za železnice, ampak za načelo. Vsi veliki podjetniki so gledali zelo po strani, ko je vlada tekom vojne pod železnim pritiskom nujnosti vzela železnice pod svojo kontrolo. Vsi so nestrpno čakali na to, da se konča to stanje, zakaj vprašanje, tičeče v tej aferi, je bilo: Ali ostane v deželi vse pri starem individualistično podjetniškem sistemu, ali se prične z reformami, ki se morajo nadaljevati, čim se napravi prvi korak? . . . Ako bi bile železnice ostale pod vladno kontrolo, bi bil to tisti prvi korak, kateremu bi morali slediti drugi. To je tisto, česar se je bal privatni kapital in zaradi česar je napenjal vse sile, da strmoglavijo novo načelo takoj v začetku. Bil je uspešen, ali to ne pomeni, da mora biti ta uspeh trajen. V resnici ni dosegel nič drugega, kakor da se bodo ponavljali in nadaljevali boji, k bi se bili vsaj deloma lahko sedaj rešili. Interesi, ki zahtevajo narodno upravo železnice, so premočni, da bi mogli obmolkniti, in kakor je bila vlada med vojno prisiljena, da je vzela ta velevažna prometna sredstva privatni špekulaciji iz rok, tako bo prejali slej prisiljena, a stori zopet to zaradi splošnih interesov, ki jih je poklicana zastopati. Seveda bo treba, da pokaže to pot vladi ljudstvo.

Časopisi poročajo, da bodo železnice zahtevale pravico za povišanje tarifov za povprečno 25 odstotkov, in da pomeni ta zahteva minimum . . . Tupatam se zdi, kakor da so ljudje presenečeni od te zahteve. Ali prav nič presenetljivega ni v njej, temveč pričakovati je bila tisti trenotek, ko so prišle železnice zopet v privatne roke. Dobri poznavalci razmer so opozarjali na to, ali njih opomini so bili glas vpijočega v puščavi. Sedaj se uresničuje pesimistično prerokovanje, in prav zelo se nam zdi, da bodo kmalu imeli tisti prav, ki so dejali da bo 25 odstotkov v najboljšem slučaju prvi korak te vrste, kateremu bodo kmalu sledili drugi, podobni.

Kaj pa pomeni tako povišanje tarifov za ameriško občinstvo?

Po cenitvah mr. Hinesa in drugih avtoritet na tem polju podraži tako povišanje življenje v deželi za \$4,375,000.000 na leto. Charles Edward Russell, ki pozna železnice prav izvrstno, pravi: "Za petindvajset odstotkov povišane tovarnine pomenijo za železnice \$75,000.000 več dohodkov na leto. Izkušnja kaže, da se multiplicira vsako povišanje tovarnin petkrat, preden doseže blago konsumenta. Prvi producent blaga prišteje petindvajset odstotkov in profit; vsaka oseba, ki ima potem z njim opravka, doda svoj profit k nabranim cenam in profitom svojih predhodnikov. Statistika je dokazala, da je bilo skupno povišanje petkratno, ko so železnice pred tremi leti povišale tarife za petindvajset odstotkov. Nobenega razloga ni za predpostavko, da bi bilo povišanje danes manjše. Podražitev življenja dežele za \$4,375,000.000 povišanje izdatkov za \$215 na leto za vsako

družino. Za to bi občinstvo imelo radostno zavest, da vozijo zopet razgledni vozovi, in da ostajamo zvesti svojim izkoriščevalcem in privatni lastnini velikih prometnih sredstev, pa naj dela ostali svet, kakoli hoče . . ."

Ameriško občinstvo bo dobilo to izkušnjo. Ali če se ne iztrezni temeljito še pred jesenskimi volitvami, ne bo to zadnja izkušnja te vrste, in prihodnje utegnejo biti še dražje.

Nemčija je izdala zakon, ki določa posebna sodišča za veriženje in zakotne kupčije. Imenujejo se sodišča za oduševstvo. Zakon določa: Sodišče je sestavljeno iz treh sodnikov in treh prisežnikov (neke vrste porotnikov). Izmed zadnjih mora eden biti konsument, eden pa producent ali trgovec. Poostrižev je v tem, da se vzamejo zakotni kupčevalci in navijalci cen lahko v preiskovalni zapor, tudi če ni sicer po kazenskem redu razloga za preiskovalni zapor. Obseg dokazilnega postopanja določi sodišče za oduševstvo po prostem spoznanju. Ni mu torej treba preučevati dokazov, ki jih hoče obtoženec predložiti. Proti odločbam sodišča za oduševstvo ni nobenega pravnega sredstva. Lahko se pa dovoli novo postopanje, če se navedejo dejstva, ki pokažejo potrebo, da se preišče zadeva v rednem postopanju. Razun tega določa zakon, da se v posebno težkih slučajih zakotnega kupčevanja in navijanja cen lahko naloži težka ječa do petih let in globa do pol milijona mark. Enako se tudi lahko kaznuje neopravičen izvoz za življenje važnih sredstev. Sodišče za oduševstvo lahko odvzame obsojenemu trgovcu pravico trgovine. Kupčije, ki jih kedaj napravi, so neveljavne. Razun tega se, če trguje kljub prepovedi, lahko kaznuje z ječo do petih let in z globo do 100.00 mark. Enako se kaznuje tudi tisti, ki napravi z njim kupčijo, vedoč, da ni opravičen do trgovine. Nepooblaščenemu trgovcu se lahko odvzame vse blago, kakor tudi ves dobiček, ki ga je dosegel z nedovoljeno trgovino.

Iz Washingtona poročajo, da se pripravlja v kongresu temeljita preiskava manipulacij družbe "United States Grain Corporation" in raznih špekulantov z žitom, katerim se očita, da so zakrivali podražitev pšenice za petdeset odstotkov za domače konsumente. Zadeva se zdi precej komplicirana in treba bi bilo žarke luči, da se spoznajo fakta. Kongresniki, ki se bavijo z rečjo, se sklicujejo na neko poročilo federalne veleporote iz mesta Spokane v državi Washington, ki je baje zelo podrobno opisalo manipulacije špekulantov. Pravijo, da je bilo sestavljeno dne 7. februarja, ali da ga je justični oddelek v Washingtonu zadržal. Med imeni, ki so v zvezi s to afero, so Julius Barnes, predsednik U. S. Grain Corporation, M. H. Houser, podpredsednik, nadalje tudi Hoover... Nikogar ne maramo dolžiti brez dokazov. Ali tam, kjer se izrekajo take obtožbe, je resna preiskava neizogibna, tembolj ker je na stvari direktno prizadeto vse ljudstvo. Le žal, da so preiskave v Washingtonu včasih zelo nezanesljive. Bilo jih je že več, ki so se pričele, o katerih pa nihče ni izvedel, kdaj in kako so se končale.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 28.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRIČ, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 606 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERZAN, Box 135 West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANO TEROPČIČ, R. 1, Banonza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

IZ GLAVNEGA URADA S. D. P. Z.

Od več društev smo prejeli poročila v gl. urad, da društvo ni izvolilo delegata za 5. redno konvencijo, ker nima zadostno število članov in članic.

Vsled teh poročil smo mnenja, da so nekatera društva prezrla dejstvo, da je bila točka v pravilih na strani 17, katera je prvotno določala "Društva z manj kot 50 članov se imajo združiti v dosego 50 članov, ter skupno volijo delegata" potom splošnega glasovanja meseca decembra 1919 spremenjena in se sedaj glasi: "Delegate volijo društva iz svojih dobrostoječih članov in članic. Vsako društvo, ki šteje 100 ali manj članov je opravičeno do enega delegata, društva ki štejejo nad 100 do 200 članov do dveh de-

legatov, nad 200 do 300 članov do treh delegatov i. t. d."

S premembo te točke pravil je vsako društvo ne glede na število članstva opravičeno do delegata. a vsako društvo mora plačati dnevnice svojim delegatom, ker je bil istočasno izpremenjen tudi zadnji odstavek člena "Konvencija" v tem smislu.

Društva naj blagovolijo to vpoštevati in zamo-rejo delegate izvoliti klub temu, ako so že enkrat do-ločili, da ne volijo delegata.

Razumljivo je, da se te določbe nanašajo le na redno konvencijo. Za konvencijo združene organiza-cije so merodajne določbe sprejete združitelvene po-godbe.

Z bratskim pozdravom,

Blas Novak, tajnik.

Pittsburgh, Pa. — Naznanjam članstvu društva Združeni Slovani št. 56, SDPZ., da bomo imeli na prihodnji seji dne 7. marca ob 9. dopoldne v navad-nih prostorih, volitve delegata za 5. redno konven-cijo SDPZ. — Članstvo je prošeno, da se te seje ude-leži polnoštevilno. — Joseph Dekleva, tajnik.

Frontenac, Kans. — Odbor društva št. 147, SDPZ., za leto 1920, je sledeči: John Tratar, pred-sednik; Louis Slapšak, box 87, tajnik; Karl Slap-šak, box 11, blagajnik. Bolniška nadzrnika: Blaž Demšar in Anton Bartol. Seja se vrši vsako tretjo nedeljo v mesecu. — Louis Slapšak, tajnik.

Tajnikom društev S. D. P. Z.

Če ne prejimate glasila SDPZ. Proletarca, spo-ročito to potom dopisnice upravnistvu lista. Ako je na vaše mesto izvoljen nov tajnik, ga opozorite, naj takoj sporoči upravnistvu Proletarca svoj naslov, številko društva in ime in naslov prejšnjega tajnika. Le na ta način bo mogoče redno pošiljati glasilo taj-nikom, do katerega so opravičeni. Radi tega prosimo vaše kooperacije.

Upravnistvo.

Dne 1. septembra 1917, ko so bile ameriške že-leznice še pod privatno kontrolo, je bila dežela na-pram normalni potrebi prekratka za 147,000 tovor-nih železniških vozov. Dne 1. septembra 1919, ko so bile železnice eno leto in devet mesecev pod vladno kontrolo, je bil ta primanjkljaj znižan na 57,000 vozov.

Eden glavnih argumentov za zagovornike privat-ne kontrole je bil ta, da je bila vladna uprava ne-uspešna. Navedene številke dajejo odgovor na to trditev. Če ne bi bila prišla vladna kontrola na me-sto privatne, ne bi bilo nikdar pričakovati tega pre-obrata, zakaj vsak poznavalec razmer na železnicah ve, da je ta primanjkljaj že leta in leta rasel. Brez vladne kontrole pa ne bi bilo nobenega sredstva, da bi se bilo moglo to razmerje popraviti.

**POROČILO O IZIDA SPLOŠNEGA
GLASOVANJA O ZDRUŽENJU
JEDNOT IN ZVEZ.**

Štev. dr.	Štev. glas. za združ.	Štev. glas. proti združ.	Štev. dr.	Štev. glas. za združ.	Štev. glas. proti združ.
1.	75	—	78.	—	—
2.	13	—	79.	36	—
3.	42	—	80.	4	1
4.	42	—	81.	18	—
5.	22	—	82.	68	—
6.	9	—	83.	16	3
7.	23	11	84.	—	—
8.	—	—	85.	23	—
9.	34	—	86.	28	—
10.	60	6	87.	10	—
11.	52	—	88.	228	2
12.	14	—	89.	15	—
13.	30	1	90.	18	—
14.	27	—	91.	16	9
15.	6	—	92.	17	13
16.	8	—	93.	12	2
17.	—	—	94.	—	—
18.	33	2	95.	—	—
19.	20	2	96.	12	—
20.	—	—	97.	17	—
21.	45	1	98.	11	—
22.	32	—	99.	2	20
23.	94	5	100.	7	7
24.	30	—	101.	27	3
25.	23	—	102.	15	—
26.	7	11	103.	—	15
27.	16	—	104.	40	—
28.	48	—	105.	30	4
29.	75	—	106.	24	—
30.	6	—	107.	4	21
31.	—	—	108.	23	—
32.	—	—	109.	28	—
33.	40	12	110.	9	2
34.	28	—	111.	—	—
35.	68	—	112.	45	—
36.	34	1	113.	10	—
37.	19	7	114.	56	—
38.	84	1	115.	19	9
39.	11	—	116.	—	—
40.	28	—	117.	—	—
41.	132	—	118.	—	—
42.	25	1	119.	29	—
43.	—	—	120.	24	—
44.	12	2	121.	38	—
45.	18	2	122.	19	—
46.	—	—	123.	52	2
47.	19	2	124.	5	—
48.	16	—	125.	28	—
49.	107	2	126.	43	4
50.	135	—	127.	22	—
51.	—	—	128.	59	—
52.	4	—	129.	28	1
53.	8	2	130.	28	2
54.	4	2	131.	28	—
55.	41	63	132.	10	—
56.	6	3	133.	14	—
57.	14	—	134.	9	6
58.	22	10	135.	—	—
59.	61	6	136.	6	—
60.	18	1	137.	13	—
61.	58	—	138.	55	—
62.	—	—	139.	20	—
63.	—	—	140.	38	2
64.	52	5	141.	28	—
65.	35	2	142.	27	5
66.	74	—	143.	25	—
67.	12	—	144.	30	2
68.	15	12	145.	13	—
69.	9	—	146.	19	—
70.	—	—	147.	19	—
71.	3	9	148.	19	2
72.	—	—	149.	35	—
73.	38	2	150.	29	2
74.	3	8	151.	15	—
75.	—	—	152.	—	—
76.	—	—	153.	11	3
77.	4	1	154.	21	—
			155.	15	—
				3658	341

Iz gornjega poročila je razvidno, da je članstvo SDPZ z velika večino

za združenje enot in zvez na podlagi od združevalnih odborov izdane temeljne pogodbe. Število oddanih glasov v prid združenja presega nadpolovično večino vsega članstva odraslih oddelkov.

S tem je združenje v bližnji bodočnosti zasigurano, kajti za ostalo bode združevalni in glavni odbor skrbel, da se prej ko mogoče izvrši želja članstva.

BLAS NOVAK, tajnik.

ZA VSAKEGA.

Neki prominentni zdravnik je zadnje čase priobčil razpravo, v kateri pravi, da ni skoro nobene človeka, ki ne bi rabil svoje odvodno črvenje popolnoma izčistiti od časa do časa, tudi, ako je njegovo odvajanje normalno. To je odgovor, zakaj je Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino za vsakega. Perfektno izčisti odvodne cevi; odpravi zaprtje ne da bi pri tem pustil kake posledice oslabelosti. — Drugo zdravilo, katerega bi tudi morali imeti vedno doma, je Triner's Cough Sedative. Če pridete v gledališče, na koncert in druge javne priredbe, spoznate takoj, da smo v sezoni kašlja in prehladov. Vedno pokašljevanje občinstva vam kvari zabavo. Če bi vsi prizadeti vedeli za Triner's Cough Sedative, bi se jim ne bilo treba mučiti s kašljem in s tem še nadlegovati občinstvo. Vaš lekarnar in vsak trgovec z zdravili ima v zalogi Trinerjeva zdravila. — Joseph Triner Co., 1333-1343 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v Ilirija dvorani, 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas vže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

Ant. Jeraž, tajnik,
495 Park Str.

Najboljša jugoslovnsaka politična revija v Ameriki je "Proletarec". Vsakdo, ki hoče čitati dobre razprave in članke, bi moral biti naročnik tega lista.

ŠOLA ZA DRŽAVLJANSTVOO.

Ali veste kaj o vzrokih odkritja Amerike, kdo je prvi odkril in kdaj je bilo to? Ali veste kaj so bile Zedinjene države pred revolucijo, kdaj je bila revolucija in zakaj? Ali veste kdo je spisal proglas neodvisnosti in kdaj je bila proglašena neodvisnost Zedinjenih držav? Ali poznate nekatere glavne voditelje ameriške revolucije iz leta 1776? Ali poznate iznajditelje elektrike, telegrafa, parabrodov itd., itd.? Ali poznate vzroke civilne vojne v letih 1863? Ali poznate ljudi, ki so vodili protisujeznjsko propagando in boje, da se je suženjstvo odpravilo?

Ali veste, kako je treba odgovarjati na vprašanja pri dobavi državljankega certifikata? Kaj je lokalna, okrajna, državna in zvezna vlada? Kako se te vlade upravljajo? Kakšne so pravice ameriških državljanov itd., itd.?

O vseh teh vprašanjih, ki so važna za vsakega, ki živi v tej deželi in mnogo drugih, se razpravlja vsak ponedeljek večer v šoli za državljanstvo, ki jo obdržava socialistični klub št. 1, J. S. Z., na 2657 So. Lawndale Ave.

Pouk je brezplačen. Pridite in pripeljite seboj svoje znance in prijatelje. Čim več slušateljev bo, tim zanimivejša bo šola.

Jugosl. socialistični klub št. 1, J. S. Z.

ZA IZOBRAZBO

Razširite svoje znanje! Poučite se o socialnih vprašanjih. Razvedrite si duha! Proletarec ima v zalogi sledeče knjige in brošure.

Dr. Oto Bauer: "Pot k socializmu"	\$.30
Alojzija Štebi: "Demokratizem in ženstvo"	.20
Ethin Kristan: "V novo deželo"	.30
Enrico Ferri: "Socializem in moderna veda"....	.50
Ethin Kristan: "Svetovna vojna in odgovornost socializma"	.80
"Katoliška cerkev in socializem"	.30
"Pogled v novi svet"	.15
"Kdo uničuje proizvodnjo v malem"	.20
Socialistična knjižnica (dva zvezka) in naša bogastva	.10
"Kapitalistični razred"	.20
"Zadružna prodajalna ali konsum"	.10
"O konsumnih društvih"	.10
Upton Sinclair: "The Profits of Religion" (v angleščini)	.60
David Karsner: "Debs, His Life and Letters" (v angleščini)	1.60
Ameriški družinski koledar 1919	.50
Ameriški družinski koledar 1920	.65

Naročilom priložite money order, poštne znamke ali gotovino. Poština je že všteta v teh cenah. Naročila naslovite na

PROLETAREC,

3639 W. 26th St.,

Chicago, Ill.

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo zdravilo za obisti in jetra) je zelo priporočljivo proti boleznim, ki izvirajo iz nerednega delovanja obisti in mehurja. Je dobro proti hrbtobolu, vrtoglavosti, in močenju postelje pri otrocih. Cena je 75c in \$1.25 ter 3c ali 5c davka.

Severa's Balsam of Life

(Severov življenski balzam) je neprecenljiva tonika za okrepčevanje v zdravljenju boleznim, kot neprebava, zaprtje, in drugih boleznim, ki izvirajo iz jetrnih nepravil. Cena 85 centov in 4c davka.

Ali kašljate?

Ne pustite, da se kašelj razvije, nego ga ustavite takoj, da se ne razvije v kako hujšo bolezen. Vi rabite dobro zdravilo, nekaj, kar je preiskušeno in na kar se lahko vedno zanesete. Zato poslušajte naš nasvet in vzemite

Severa's Balsam for Lungs

(Severov balzam za pljuča); je dobro zdravilo proti kašlju, priporočljivo za otroke kakor odrasčene; z njim dosežete hiter rezultat; umiri draženje v grlu, olajša čiščenje slin in omili kašeljne napade.

Poskusite ga. Potem boste kmalo priznali, da je bil naš nasvet dober. Je priporočljivo zdravilo proti kašlju, prehladom, hripavosti, vnetju sapnika, spasmodičnih prehladnih dušnika pri otrocih in kašlju v boleznih influence.

Cene 25 in 50c, ter 1 ali 2 centa davka.

Severa's Regulator

(Severov Regulator) je izvrstna preparacija za žene in dekleta, ki trpe in iščejo sredstva za olajšanje mnogih nerednosti v njih zdravstvenem sistemu. Mnoge so nam pisale zahvalna pisma, v katerih priznavajo veliko zdravilno vrednost Severovega Regulatorja. Poskusite ga. Cena: \$1.25 in 5 centov davka.

Severa's Blood Purifier

(Severov kričistilec) čudovito pomaga za odpravo raznih kožnih spuščajev, ki izvirajo iz slabe krvi. Ojači ves sistem in mu da svežost. Cena \$1.25 in 5c davka.

Severova družinska zdravila so na prodaj v vseh lekarnah. Zahtevajte samo Severova in ne vzemite drugih mesto njih. Če jih slučajno ne morete dobiti, jih naročite direktno od nas in priložite potrebno svoto.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.